

Téli gyűjtés Zelenikán.

Irta Dr. Chyzer Kornél.

Ott, hol az Adria azurkék vize kelet felé keskeny szoroson át magas festői hegyek közé benyúlva kiszélesedik, hol a cattarói öböl (Bocche di Cattaro) partján, Castelnovo városától 5 kilométernyire, a tenger partján fekszik déli Dalmáciának azon kedves pontja, melyet ma Zelenika néven ismer a világ s hová most vasúton is eljuthatni Bosznián keresztül, ez lévén a cattarói öbölbe vezető vasút végpontja.

Még néhány évvel ezelőtt nem volt itt egyéb, mint egy csodaszép tengeri öböl, melyből sűrű lombos erdővel borított hegygerincz emelkedett ki, melynek lábánál 6—7 házból álló tanya viselte e nevet; s ma egy honfitársunk vállalkozó szelleme folytán itt a tenger habjaiból ritka szépségű üdülőhely emelkedik ki, hol nemcsak édesdeden pihenni és gyógyulni, de szép sikerrel bogarászni is lehet.

Sajnos, hogy engem egy havi itt időzésem csak az előbbi tekintetekben elégitett ki, gyűjtés tekintetében kevésbbé, mert november végén érkezve ide, ittlétem első három napján a hirhedt Scirocco-szél annyi esőt hozott s olyannyira átázta a talajt, hogy rostálásra gondolni sem lehetett s később is, midőn decemberben valóságos nyári napokat élveztünk, (deltájban 26—30° C. volt) a hűvös éjjelek után oly nagy s árnyékban egész nap megmaradó harmatot láttunk, hogy alig tudtuk elhinni, hogy az éjjel nem esett, — a mi ismét megghiúsította a rostálást. De meg azt is bevallom, hogy engem nem a bogarászat hozott ide s így egy kis utánjárással s rostálásra alkalmas helyek felkeresésével — a mi nekem már kissé nehezen megy — bizonyosan sokkal többet és érdekesebbet lehetett volna hazahozni.

Ezen évszakban ugyanis a rostálás azon egyedüli gyűjtési mód, mely eredménnyel kecsegtet, mert daczára annak, hogy a rózsa és kamélia itt még elutazásom napján, december husza-

dikan a legszebben virított a szabadban s az örökzöld Ősz-tavasza, (*Arbutus Uredo*) fehér nagy gyöngyvirágaival és egyidejű eper-szerű piros gyümölcseivel fejedelmileg pompázott, az állatvilág bizony téli álmát alussza s a gyűjtésnek rostálásra s kövek és fakéreg alatti keresésre kell szorítkoznia s az én gyűjtésem a mondott okoknál fogva csakis az utóbbi két módra szorít-kozott.

A verőfényes nap heve ki-kicsalt néha egyes pillangókat, melyek közül, csak színök után ítélve, háromfelét láttam, kicsalt egyes Bombusokat s más méhféléket is, de nem lévén hálóval felszerelve, azok velem együtt tovább örültek a szép nyári me-legnek.

De még a kövek alatti gyűjtés sem járt nagy eredménnyel rovarászati tekintetben.

A nagy eső utáni első kirándulásom kezdete nagyon keeseg-tető volt, mert az első kő alatt a mit felemeltem, találtam azon *Carabust*, melyet alább felsorolok, de azután egész délután semmi más rovar s a későbbi kirándulások eredménye is nagyon gyarló volt, mert Coleopterákból összesen 9 fajt gyűjtöttem. Ezek a következők:

Carabus (Procrustes) coriaceus L. var. *rugosus* Dej., *Dromius quadrisignatus* Dej., *Helops picipes* Küst. és *exaratus* Germ., mely utóbbi idáig csak Dalmáciából ismeretes, *Opatrum verrucosum* Germ., a földközi tenger partvidékére jellemző faj, úgy mint az *Arrhenocoela lineata* Rossi, *Adalia bipunctata* L., *Miarus meridionalis* Briss., melyre nézve ez új termőhely, mert ez déli Franciaországból leírt faj és a Karszt vidékére jellemző *Doliceon illyricus* Er.

Látni ebből, hogy ez a csekély számú gyűjtés is hány érdekes bogárfajhoz juttatott.

A Diptera és Lepidoptera rendekbe tartozó állatok közül egyet sem fogtam. A Hymenopterákból csak néhány hangyát sikerült gyűjtenem.

Az *Orthoptera* rendből a kövek alul és közül többeket szedtem, névszerint a következőket: *Forficula auricularia* L., *Ectobia livida* Fabr., *Aphlebia brevipennis* Fisch., *Periplaneta orientalis* L., *Bacillus Rossius* Fabr., *Acridium Aegyptium* L., *Platyphyma Giornae* Rossi, *Gryllus desertus* Pall., és *Mogisoplastus brunneus* Serv. Ezek többnyire fiatal, még fejletlen példányok.

A *Neuroptera* rendből egyedül a *Diplax striolata*-t Charp. fogtam, de ezt repülés közben.

A Hemipterák távollétökkel tüntek fel. Egyetlen egyet sem láttam.

Sokkal szerencsésebb voltam az *Arachnidák* (Pók-félék) gyűjtésében, melyeknek egyes, kövek alatt tartózkodó családaira nézve ez a gyűjtési időszak talán még kedvezőbb a nyárinál, mert a kitelelő fajokat ilyenkor begubózva találja a gyűjtő, s könnyen szerezheti meg, míg nyáron hihetetlen gyorsasággal menekülnek üldözőjük elől.

A pókokból aránylag legtöbbet s legértékesebbet gyűjtöttem, de szemeim már nem engedvén a mikroskoppal való nem könnyű meghatározásokat, mert ezeknél a palpusok bonyolódott szerkezeti alkata és az ivarérett nőstények epigyne alakja dönti el a faj külön voltát; a gyűjtött pókokat Kulczynski Ulaszló krakkói tanárral, évtizedek óta e téren való dolgozó társammal határozottam meg. ki gyűjtésében az alább megnevezett fajokat találta: Mindenekelőtt három, a tudományra nézve új fajt, melyeknek részletes leírása és rajza már ki van nyomva s a nemzeti múzeum Annaleseinek legközelebbi füzetében meg fog jelenni. Ezek: *Ciniflo (Amaurobius) annulatus* nov. sp. ♀; *Harpactes Chyzeri* nov. sp. ♂♀; és *Tegenaria dalmatica* nov. sp. ♀.

A három új fajon kívül még a következő biztosan meghatározottakat gyűjtöttem: *Scytodes thoracica* Latr. fiatal; *Prosthesima oblonga* C. L. Koch. ♀; *Uroetea Durandii* Wk. fiatal; *Euryopis acuminata* Luc. ♀; *Theridium denticulatum* Wk. fiatal; *Th. aulicum* C. L. Koch. fiatal; *Lithyphantes Paykullianus* Wk. fiatal; *Mangora acalypha* Wk. fiatal; *Araneus (Epeira) umbraticus* Cl. ♂; *Ar. (Zilla) x-notatus* Cl. ♀; *Thomisus albus* Gm. fiatal; *Clubiona compta* C. L. Koch. fiatal; *Tegenaria agrestis* Wk. ♀; *Lycosa radiata* Latr. ♀; *L. albofasciata* Brullé fiatal; *Pseudicius encarpatus* Wk. ♂; *Euophrys imitata* E. Sim. fiatal.

A következő fajok meghatározása nem egészen biztos, mert a példányok fiatalok és éretlenek. Ilyenek: *Ciniflo Titanoea* sp. ?; *Lathys humilis* Bl.; *Drassodes lutescens* C. L. Koch.; *Dr. lupidicola* Wk.; *Pterotricha exornata* C. L. Koch. ?; *Araneus (Epeira) diodius* Wk. ?; *Pistiis truncatus* Pall. ?; *Philodromus* sp. ?; *Clubiona decora* Bl. ?; *Chiracanthium Millei* L. Koch. ?; *Mesiotelus* sp. ? alkalmasint új faj, de fiatal; *Amyphaena accentuata* Wk. ?; *Philaeus chrysops* Poda ?; *Phalangium (Platybunus)* sp. ?.

Biztosan meg nem határozhatók voltak a következők;

Dysdera sp. ? ♀; *Phalangium saratile* C. L. Koch. var. ? ♀ ♂; és *Phalangium* sp. ? alkalmasint új faj.

A *Skorpiókból* hat darabot gyűjtöttem. Ezek különösen érdekeltek, mert az európai skorpiónak azon faja körül, melyet *Euscorpium carpathicus* L. név alatt sorolnak fel az újabbkori szerzők, a zavar képzelhetetlen.

Ennek tisztázására évek óta törekszem s e czélból sok százzal menő példányt gyűjtöttem és gyűjtöttem Európa igen sok pontjáról. Ezen *carpathicus*-faj zavarának tisztázásába itt nem bocsátkozhatom, annál kevésbbé, mert vizsgálataim még befejezetlenek, csak azt mondom el, a mit részben már a „Magyar birodalom állatvilága“ című millenáris munkában megírtam, hogy hazánkban ezen zavaros fajnak két határozottan különböző alakja van: az egyik a krassószörénymegyei és zsilvölgyi sötétbarna, majdnem fekete, a másik az ádriai régióban előforduló világos, vörhenyes alak, melyek azonban nemcsak színre, de egyéb állandó jellegű bélyegekre nézve is igen jelentékenyen különböznek egymástól. Az előbbit *Eu. banaticus*, az utóbbit *Eu. tergestinus* név alatt soroltam fel s ma is két külön fajnak tartom.

A zelenikai „*carpathicus*“ alak ezek egyikéhez sem tartozik. Ez egyes bosnyák, továbbá az olasz és francia rivierai példányokhoz hasonlít.

Egyébiránt Bosznia és Hercegovina az *Euscorpium carpathicus* chaosát még csak növeli. Ott annyiféle alakot találni, hogy maga Simon, ki 12 fajt vont össze ezen gyűjtő név alatt, midőn bosnyák példányaimat neki megmutattam, bevallotta, hogy lehet köztük új faj is.

Sajátságos, hogy Zelenikán az ádriai régióban oly gyakori *Euscorpium italicum*, mely Lussin grandeban és Raguzában a Monte Sergion gyakori, a honnan nálam sok példányban van meg, nem találtam. Valószínű, hogy nyáron ez is elő fog kerülni Zelenikából.

Az álskorpiók közül előkerült egy vén birsalmafa kérge alul a *Chelifer maculatus* L. Koch. s az atkák közül a *Neoliodes concentricus* Say kiszednem.

A Myriopodák, melyekből sok és úgy látszik érdekes példány került elő, még feldolgozás alatt vannak.

Szárzsföldi csigát egyetlenegy hoztam, de ez annál érdekesebb, mert Zelenika harmadik ismert termőhelye, ez tudniillik a *Fruticicola (Trichia) Kusmici* Clessin, melyet szerzője Dalmáciából írt le és eddig csak Cattaro és Imoschiról volt ismeretes.

Tengeri állatok gyűjtésére figyelmem nem terjedt ki, de azt még sem állhattam meg, hogy midőn a tengerre kirándult ismerőseim egy óriási *Pinna nobilist* hoztak haza és előttem bontották szét, ki ne szedjem belőle a benne nyüzsgő idegen állatokat. Ilyenek voltak a rákok közül a *Palaemon serratus* és a *Pinnotherus* genus egy fiatal példánya.

Az ugyanezen alkalommal a tengerből kihozott *Cladocera caespitosa* L. nevű korallból kiszedtem a ritka szépségű *Carinella superba* Kölliker nevű Annelidát s egy *Mermis albicansti*, mely nyilván valamely szöcske hullájával került a tengerbe s vendégtársaim látván, hogy mivel foglalkozom, az országúton szedtek fel és hoztak nekem egy *Gordius aquaticust*, mely biztosan valamely Carabusból mászott ki.

Ezekből látható, hogy megfelelő időszakban való gyűjtés mily kedvező zsákmánynyal keesegtetné itt a zoologist.

Középiskolai rovargyűjteményterv.

Irta Dr. Szilády Zoltán.

I.

Minden középiskolánk természetrajztanárának elkerülhetetlen kötelessége, hogy tárgyának szemléltető oktatása céljából megfelelő szertárat és gyűjteményt szervezzen és tartson fenn. Az anyagi eszközök mellett megtalálhatja a kivitel módozatait is az illető tervekben és utasításokban. Ha helyes érzéke vezeti, tanítványait is segítségül fogja venni a gyűjtő és kikészítő munkálatokban úgy, hogy abból paegagogiai eredmény is származzék.

Talán a legfőbb feladata a gyűjteménykezelő tanárnak az, hogy a környék állat- és növényvilágából, kőzeteiből, kőületeiből és egyéb földrajzi, esetleg technológiai stb. tárgyaiból kiválogassa azokat, amelyek tananyaga illusztrálására szükségesek és megfelelők.

Nem lesz tehát jelentéktelen az a kérdés, amelyet itt felvetek és megoldani próbálok. *Melyek azok a fajok, amelyeket legnagyobb, ide s tova 20.000 ismert hazai fajból álló állatcsoportunkból, a rovarok osztályából bemutatni leghelyesebb?*

Az angol olvasóközönség közt elterjedt egy kis jegyzék, a mely a világirodalom száz legjobb könyvének címét adja, azok kedvéért, akik keveset, de érdemeset szeretnek olvasni. A magyar közönség kezében még nem láttam effélet. De a magyar